

Κίτρινο, Κόκκινο, Τρικολόρ ή Τάξη και Λαός

Ζιλ Ντωβέ

Μετάφραση: Shevek

Ανθρώπινη αναταραχή, με όλη τη χοντροκοπιά των μικρών και μεγάλων αναγκών της, με την οξεία απέχθειά της για την αστυνομία που την καταστέλλει.¹

Το να πούμε ότι τα «Κίτρινα Πιλέκα» προκάλεσαν ορυμαγδό σχολίων και αναλύσεων είναι λίγο. Το κείμενο που ακολουθεί εστιάζει μόνο σε ορισμένα σημεία που έχουν παρερμηνευθεί ή παραμεληθεί (και ενδεχομένως εκφράζει ορισμένες διαφωνίες προς τις υφιστάμενες αναλύσεις). Για μια βαθύτερη μελέτη του κινήματος συνιστούμε το κείμενο του Tristan Leoni, *Sur les Gilets Jaunes* (το οποίο μέχρι στιγμής υπάρχει μόνο στα γαλλικά: βλ. το παράρτημα «Πρότασεις για περαιτέρω μελέτη» στο τέλος του παρόντος κειμένου).

1. (σ.τ.μ.) Το απόσπασμα προέρχεται από το κείμενο του G. Bataille, *La «vieille taupe» et le préfixe sur dans les mots surhomme et surréaliste* (1930;) που περιλαμβάνεται στον τόμο G. Bataille, *Oeuvres Complètes, vol. II, σ. 93-109, 1970*. Παραθέτουμε ολόκληρη την πρόταση από την οποία προέρχεται το απόσπασμα, που αναδεικνύει καλύτερα τι θέλει να πει ο Ντωβέ: «Είναι η ανθρώπινη αναταραχή, με όλη τη χοντροκοπιά των μικρών και μεγάλων αναγκών της, με την οξεία απέχθειά της για την αστυνομία που την καταστέλλει, είναι η αναταραχή όλων –των ανθρώπων– (εκτός από την αστυνομία και τους φίλους της), που διαμορφώνει αποκλειστικά τις επαναστατικές μορφές σκέψης ενάντια στις αστικές μορφές σκέψης».

Παρά τις ήττες

Όσοι αυτοαποκαλούνται Κίτρινα Πιλέκα δεν έδρασαν ως παράσιτα στους ταξικούς αγώνες προκειμένου να τους θέσουν εμπόδια ή να τους καταπνίξουν: προέκυψαν ως αποτέλεσμα της συνεχιζόμενης αν και ηττώμενης προλεταριακής αντίστασης, η οποία αντιμετωπίζει δυσμενείς συνθήκες.

Το 1995, ένα απεργιακό κύμα στη Γαλλία, συγκεκριμένα η διακοπή της λειτουργίας των σιδηροδρόμων για 3 εβδομάδες, με μαζική λαϊκή στήριξη, ανάγκασε την κυβέρνηση να πάρει πίσω τις μειώσεις των συντάξεων στον δημόσιο τομέα. Το 2005 ξέσπασαν ταραχές στα «μπανλιέ». Λίγους μήνες αργότερα, μια εξέγερση που ξέσπασε σε ολόκληρη τη χώρα ανάγκασε την κυβέρνηση να αποσύρει ένα νομοσχέδιο που προέβλεπε την καταβολή μειωμένων μισθών για τους νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας. Επρόκειτο για επιμέρους νίκες σε έναν χαμένο πόλεμο. Το 2010, παρά τις πολυάριθμες διαδηλώσεις, αυξήθηκε η ηλικία συνταξιοδότησης και μειώθηκαν οι συντάξεις. Το 2017 τροποποιήθηκε ο Εργατικός Κώδικας ώστε να γίνουν ευκολότερες οι απολύσεις και οι προσλήψεις στις ιδιωτικές επιχειρήσεις, παρά τις κινητοποιήσεις διαμαρτυρίας. Την άνοιξη του 2018, οι εργαζόμενοι στον σιδηρόδρομο κατέβηκαν σε εκ περιτροπής απεργία διαρκείας, η οποία κατέληξε σε ήττα.

«Σπάστες-τροφοσυλλέκτες» (λογοπαίγνιο με τη λέξη *chasseur* που σημαίνει κυνηγός)

Το αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων ήταν η γενικευμένη απώλεια εμπιστοσύνης στην ικανότητα των συνδικάτων και των κομμάτων να υπερασπίζονται τα εργατικά συμφέροντα, που συνδυάστηκε με την όλο και μεγαλύτερη δυσaréσκεια απέναντι στη θεσμική πολιτική και την παρακμή του κοινοβουλίου ως θεσμού απορρόφησης κραδασμών: όταν η πλειοψηφία των ψηφοφόρων είπε ΟΧΙ στην Ευρωπαϊκή Συνθήκη το 2005, μόνο και μόνο για να δουν το ΟΧΙ να μετατρέπεται σε ΝΑΙ από τους βουλευτές και τους γερουσιαστές 3 χρόνια αργότερα, ο κόσμος άρχισε να αμφιβάλλει αν η ψήφος του έχει κάποια πραγματική αξία.

Συνεπώς το κίνημα των «Κίτρινων Γιλέκων» δεν είναι ιστορικό ατύχημα: παρότι κανένας δεν θα μπορούσε να το προβλέψει, ήταν αναμενόμενο ότι μια τόσο πεισματώδης, αν και ανεπιτυχής, ανυποταξία θα παρέκαμπτε τα συμβατικά κανάλια και θα παρήγαγε ένα κίνημα νέου τύπου.

Τα Κίτρινα Γιλέκα δεν αντιπροσωπεύουν κάποια συγκεκριμένη κατηγορία, ούτε ακόμα ένα άθροισμα κατηγοριών. Αποτελούν μια συλλογική εμπειρία, η οποία είναι τόσο πεισματώδης όσο ανομοιογενής και συγχυσμένη. Το εύρος της μπορεί να μετρηθεί από την απήχησή της στα κοινωνικά δίκτυα, αλλά ακόμα καλύτερα από τα μπλόκα στους οδικούς κόμβους και τις πο-

ρείες: 500.000 έως 1.000.000 άνθρωποι έλαβαν μέρος σε τουλάχιστον μία δράση του κινήματος των «Κίτρινων Γιλέκων».

Όσον αφορά τη βία, καθένας καταλαβαίνει ότι μια δράση που θα παρέμενε απλώς εντός της νομιμότητας θα λάμβανε ως απάντηση μόνο ωραία λόγια χωρίς κανένα περιεχόμενο. Την 1^η Δεκεμβρίου του 2018 όπως και την 16^η Μαρτίου του 2019, χιλιάδες κίτρινα γιλέκα στάθηκαν και παρέμειναν δίπλα στις –πολύ μικρότερες φυσικά– ομάδες που κατέβασαν τζαμαρίες, έφτιαξαν πρόχειρα οδοφράγματα και επιτέθηκαν στην αστυνομία. Η «ειρηνική» πλειοψηφία δεν ενώθηκε με τη «βίαση» μειοψηφία, ούτε ενέκρινε απαραίτητα τη συμπεριφορά της. Ούτε απέρριψε όμως τις οδομαχίες: η έλλειψη σεβασμού για τον νόμο και την τάξη βρήκε αποδοχή και θεωρήθηκε συμβατή με τους στόχους των «Κίτρινων Γιλέκων», ενδεχομένως ως συμπλήρωμα των πορειών και των μπλόκων. Βία δι' αντιπροσώπου. Συνολικά, οι προσπάθειες της κυβέρνησης, των κομμάτων και των ΜΜΕ να διαχωρίσουν τα καλά (εποικοδομητικά) Κίτρινα Γιλέκα από τα «κακά» (καταστροφικά ταραχοποιά στοιχεία) δεν είχαν επιτυχία.

Ωστόσο, μια τόσο μεγάλη κινητοποίηση δεν απέτρεψε την αποδυνάμωση του κινήματος. Μετά από μερικές εβδομάδες, τα μπλόκα στους δρόμους ήταν λιγότερο μαζικά, εν μέρει λόγω της αστυνομικής καταστολής, και αυτό στέρησε από τα Κίτρινα Γιλέκα την οικονομική και πολιτική αγωνιστική τους ισχύ. Οι συγκεντρώσεις στους οδικούς κόμβους μετατράπηκαν από σημεία μπλοκαρίσματος σε τόπους συνάντησης και συζήτησης. Πολλοί άνθρωποι που δεν είχαν προηγούμενη εμπειρία στη συλλογική δράση κατάφεραν να συνειδητοποιηθούν ως κοινωνικά άτομα, κάτι που είναι εξαιρετικά θετικό, χωρίς όμως να έχουν μεγάλη επίδραση στη λειτουργία της κοινωνίας.

Εν τω μεταξύ, τα πλήθη που συγκεντρώνονταν κάθε Σάββατο αποτελούσαν απόδειξη μιας ισχυρής, ανθεκτικής δέσμευσης. Παρά τους ξυλοδαρμούς, τους ακρωτηριασμούς, τις ποινικές καταδίκες και την τεράστια συκοφάντηση, τα Κίτρινα Πιλέκα δεν έσπασαν κάτω από την εξωτερική πίεση, συνέχισαν να καταλαμβάνουν τους δρόμους, αλλά το κίνημά τους δεν είχε την ικανότητα να ανανεωθεί. Η εβδομαδιαία επανάληψη των πορειών από τις 17 Νοεμβρίου του 2018 και μετά αναδείκνυε τόσο τα αποθέματα ενέργειας όσο και την απώλεια της ορμής ενός κινήματος που αναζητούσε την ταυτότητά του, όντας ανίκανο να διαρρήξει τον κύκλο της επανάληψης. Η αυτοοργανωμένη κοινότητα αγώνα αναπαρήγαγε τον εαυτό της αλλά δεν πήγε μακρύτερα και ήταν λιγότερο μέσο απ' όσο αυτοσκοπός.

Εργάτης / προλετάριος

Στη Γαλλία και σε άλλες χώρες, η ιστορία βρίθει μαζικών κινητοποιήσεων των επαγγελματιών και των τεχνιτών, και αν αυτές οι ομάδες αποτελούσαν την πλειοψηφία των Κίτρινων Πιλέκων, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το κίνημά τους θα δρούσε και θα αντιμετώπιζόταν διαφορετικά. Στην πραγματικότητα, παρά την αισθητή παρουσία τους τις πρώτες εβδομάδες, οι περισσότεροι μικροί επιχειρηματίες και έμποροι, δυσαρεστημένοι από τη μείωση του τζίρου λόγω των ταραχών στα κέντρα των πόλεων και της διατάραξης της κυκλοφορίας (την περίοδο της χριστουγεννιάτικης καταναλωτικής κραιπάλης) απομακρύνθηκαν από τα Κίτρινα Πιλέκα. Το κίνημα των «Κίτρινων Πιλέκων» του 2018-19 δεν ανήκει στον «μικροαστικό ριζοσπαστισμό» ή στον «ριζοσπαστισμό της μεσαίας (ή ακόμη και της μικρής μεσαίας) τάξης».

Πράγματι, είτε ακολουθήσουμε τον ορισμό σύμφωνα με τον οποίο προλετάριοι είναι αυτοί «που δεν έχουν τίποτα να χάσουν εκτός από τις αλυσίδες τους» (Κομμουνιστικό Μανιφέστο, 1848), είτε ακολουθήσουμε τον ορισμό σύμφωνα με τον οποίο προλετάριοι είναι «οι αποστερημένοι, δηλαδή αυτοί που δεν έχουν ιδιοκτησία, που δεν έχουν αποθέματα – και όχι οι κακοπληρωμένοι» (Μπορντίγκα, 1949), ή ακόμη τον ορισμό σύμφωνα με τον οποίο προλετάριοι είναι αυτοί που «δεν έχουν καμία εξουσία πάνω στη ζωή τους και το ξέρουν» (Καταστασιακή Διεθνής τ. 9, 1964), η τεράστια πλειοψηφία των Κίτρινων Πιλέκων ανήκει στο προλεταριάτο. Αυτό δεν αποτελεί έκπληξη. Στατιστικά, περίπου 20% του γαλλικού εργατικού δυναμικού είναι χειρώνακτες και το 27% καταλαμβάνει χαμηλόμισθες ανειδίκευτες θέσεις εργασίας στον τριτογενή τομέα.

Επίσης, στη Γαλλία υπάρχουν περισσότεροι από ένα εκατομμύριο αυτοαπασχολούμενοι και αρκετοί από αυτούς συμμετείχαν στα Κίτρινα Πιλέκα. Οι περισσότεροι από αυτούς τους «μικρο-επιχειρηματίες» θα ήταν ορθότερο να αποκαλούνται επισφαλείς εργαζόμενοι καθώς μόλις και μετά βίας μπορούν να επιβιώσουν ατομικά, πόσο μάλλον να υποστηρίξουν τα έξοδα μιας οικογένειας, μην έχοντας καμία πιθανότητα να γίνουν ποτέ «πραγματικά αφεντικά», δηλαδή να αποκτήσουν το ελάχιστο κεφάλαιο που απαιτείται για να προσλάβουν υπαλλήλους.

Όσο για το αν ο περισσότερος κόσμος έχει «αποθέματα», 10% του πληθυσμού στη Γαλλία έχει σήμερα στην κατοχή του συνολική ιδιοκτησία ύψους 2.600 ευρώ (έπιπλα, καταθέσεις, ένα παλιό αυτοκίνητο κ.λπ.). Η μέση κληρονομιά που αφήνει ένας άνθρωπος όταν πεθάνει ανέρχεται σε 27.600 ευρώ ενώ στο 1/3 των περιπτώσεων

το ύψος της κληρονομιάς δεν ξεπερνάει τα 7.000 ευρώ. Αυτός είναι λοιπόν ο υποτιθέμενος ευκατάστατος εργαζόμενος και αυτή είναι η υποτιθέμενη ανάδυση μιας διευρυμένης μεσαίας τάξης που μας περιλαμβάνει σήμερα σχεδόν όλους.

Σε γενικές γραμμές, τα Κίτρινα Γιλέκα δεν ανήκουν στους φτωχότερους των φτωχών: καταφέρνουν να διάγουν μια μίζερη ζωή, ωστόσο συνήθως βρίσκονται λίγο πιο πάνω από το επίσημο κατώφλι της φτώχειας, και έτσι δεν δικαιούνται να λαμβάνουν προνοιακά επιδόματα. Μπορεί να μην κινούνται κοινωνικά προς τα κάτω, δέχονται όμως μια αυξανόμενη συμπίεση του βιοτικού τους επιπέδου προς τα κάτω.

Εν ολίγοις, αντίθετα προς τη μεγάλη μάζα της οργανωμένης εργασίας, τα Κίτρινα Γιλέκα εργάζονται σε πολύ μικρές επιχειρήσεις ή τρέχουν τη δική τους ατομική επιχείρηση, καταλαμβάνουν επισφαλείς θέσεις εργασίας που δεν καλύπτονται συνδικαλιστικά και στερούνται νομικής προστασίας, ενώ μέχρι πρόσφατα δεν είχαν τη δυνατότητα ή τη διάθεση να εμπλακούν σε συλλογικές κινητοποιήσεις. Για τους περισσότερους, το να κατέβουν στον δρόμο και να μπλοκάρουν μια οδική αρτηρία ήταν ένα πρώτο βήμα που τους ενδυνάμωσε. Αναγκάστηκαν να επινοήσουν τρόπους και μέσα δράσης που συχνά είναι διαφορετικά από τους τρόπους και τα μέσα δράσης που χρησιμοποιούνται από τη συνδικαλισμένη και πολιτικά οργανωμένη εργασία. Το κεντρικό ερώτημα δεν είναι ωστόσο η κοινωνιολογική σύνθεση των Κίτρινων Γιλέκων, και συγκεκριμένα το ποσοστό των προλετάρων ανάμεσά τους. Αυτό που μετράει είναι αυτό που κάνουν, αυτό που στοχεύουν και το αποτέλεσμα στο οποίο προσβλέπουν.

Τα περισσότερα Κίτρινα Γιλέκα αυτοπροσδιορίζονται ως εργαζόμενοι και όχι ως προλετάριοι: δεν τοποθετούν τον εαυ-

τό τους στη σχέση της μισθωτής εργασίας έναντι του κεφαλαίου. Σήμερα, εκτός από μερικούς αργόσχολους πλούσιους και τους άνεργους, καθένας λέγεται ότι ασκεί «εργασία» κάποιου είδους, και ο ιδιοκτήτης ενός μικρού καταστήματος ρούχων συνηθίζει να λέει ότι περνά περισσότερες ώρες την εβδομάδα στο μαγαζί του από την πωλήτρια. Σε γενικές γραμμές, τα μόνα αφεντικά που στοχοποιούνται από τα Κίτρινα Γιλέκα είναι οι μεγιστάνες, οι χρηματιστές, οι τραπεζίτες, οι βρικόλακες που πίνουν το αίμα των παραγωγών του πραγματικού πλούτου. Ο εχθρός δεν είναι τόσο ο επιχειρηματικός κόσμος όσο οι Μεγάλες Επιχειρήσεις. Αυτό ερμηνεύει γιατί το σχέδιο του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος δεν είναι δημοφιλές, καθώς παραπέμπει στη φιλανθρωπία και στην παροχή βοηθημάτων απορίας: θα πήγαινε ενάντια στον αυτοσεβασμό των αντρών και των γυναικών που θέλουν να μπορούν να ζουν από τη δουλειά τους.

Ένα βασικό χαρακτηριστικό των Κίτρινων Γιλέκων είναι το γεγονός ότι η σύνθεσή τους είναι κατά κύριο λόγο προλεταριακή χωρίς να αποτελούν προλεταριακό κίνημα, διότι δεν αντιδρούν ως εργαζόμενοι που αντιμετωπίζουν τα αφεντικά – και πιθανώς εναντιώνονται σε αυτά.

Συνολικά, το κίνημα παρέμεινε έξω από τους χώρους εργασίας.

Σχεδόν όλα τα Κίτρινα Γιλέκα που εργάζονται (που είναι μακράν η πλειοψηφία) έδρασαν συλλογικά εκτός του ωραρίου εργασίας. Δεν κατέβηκαν σχεδόν ποτέ σε απεργία. Εκτός από ορισμένες αξιοσημείωτες αλλά λίγες εξαιρέσεις, δεν κάλεσαν σε απεργία και έγιναν πολύ λίγες κινητοποιήσεις αλληλεγγύης σε απεργίες που ήδη πραγματοποιούνταν. Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι η εξέγερση των Κίτρινων Γιλέκων δεν ώθησε σε αναταραχές εντός των χώρων εργασίας. Στον περιορισμένο

βαθμό που επιφυλακτικά υπήρξαν κοινές κινητοποιήσεις («Κίτρινα Γιλέκα, Κόκκινα Γιλέκα ή Χωρίς Γιλέκο, Ας Αγωνιστούμε Μαζί!», που ορισμένες φορές μάλιστα συμπληρώνονταν από τα πράσινα γιλέκα των οικολόγων), η συμμαχία περισσότερο έμεινε στα λόγια παρά απέκτησε πραγματική ισχύ, εκφράζοντας την αμοιβαία συμπάθεια και όχι τη συνεργασία, σαν να επρόκειτο για παράλληλους κόσμους που δεν μπορούν ή δεν θέλουν να συναντηθούν. Έτσι, δεν υπήρξε καμία «σύγκλιση των αγώνων» στην οποία να μπορούμε να αναφερθούμε.

Για παράδειγμα, υπήρχε μια ευμεγέθους γυναικεία συμμετοχή στις διαδηλώσεις και στα μπλόκα, μεγαλύτερη από τη συνήθη συμμετοχή στις πολιτικές ή τις συνδικαλιστικές δράσεις. Δεν είναι όλα τα θηλυκά Κίτρινα Γιλέκα μισθωτές εργάτριες αλλά πολλές από αυτές είναι, αναλόγως προς το ποσοστό των γυναικών στη μισθωτή εργασία. Μέσα στα 50 χρόνια που πέρασαν από το 1968 έως το 2018, ενώ το ανδρικό εργατικό δυναμικό στη Γαλλία αυξήθηκε μόνο από 13,3 εκατομμύρια σε 13,7 εκατομμύρια, η απασχόληση των γυναικών αυξήθηκε από 7,1 σε 12,9 εκατομμύρια. Ένα μεγάλο κομμάτι έχει αναλάβει ενεργό δράση στις διαδηλώσεις και στα μπλόκα των δρόμων αλλά πολύ λίγες (αν όχι καμία) δεν κατέφυγαν στο ισχυρό «όπλο» της απεργίας που τους προσφέρει η δραστηριότητά τους εντός του χώρου εργασίας. Η διακοπή ή η παρεμπόδιση (ακόμα και μερικά) της λειτουργίας του σχολείου, του παιδικού σταθμού, της καντίνας του εργοστασίου, της καφετέριας του γραφείου ή των υπηρεσιών του δημαρχείου θα είχαν μεγάλο οικονομικό και πολιτικό αντίκτυπο. Το στέλεχος μπορεί να καθαρίσει με ηλεκτρική σκούπα το πάτωμα της επιχείρησης και ο διευθυντής του σχολείου μπορεί να βοηθήσει στην προετοιμασία των σχολικών γευμάτων, αλλά είναι

απίθανο να το κάνουν για περισσότερο από ένα-δυο μέρες. Οι έμφυλες διακρίσεις στην αγορά εργασίας έχουν ως αποτέλεσμα ότι οι περισσότερες γυναίκες εγκλωβίζονται σε κακοπληρωμένες και χαμηλόβαθμες θέσεις εργασίας. Ωστόσο αυτές οι θέσεις εργασίας τους τοποθετούν σε μια θέση ισχύος, συχνά εξίσου στρατηγικής με αυτή των αντρών. Το γεγονός ότι ένα πολύ μικρό ποσοστό των γυναικών αξιοποίησε αυτή τη θέση ισχύος, παρά τη μεγάλη συμμετοχή τους στο κίνημα, δείχνει πόσο δύσκολο είναι για αυτές –και για τους άντρες– να υπερβούν το βάρος τριάντα ετών πανωλεθρίας της εργατικής τάξης.

Μια σύγκριση μπορεί να είναι βοηθητική. Παρότι τα Κίτρινα Γιλέκα του 2018-19 και οι εξεγερμένοι στα «μπανλιέ» το 2005 είναι εντελώς διαφορετικοί μεταξύ τους, έχουν κάτι κοινό. Οι ταραξίες του 2005 έμειναν στα προάστια και δεν επιτέθηκαν «στην πιο όμορφη λεωφόρο του κόσμου», αλλά η εξέγερσή τους απέκτησε τέτοιες διαστάσεις που η κυβέρνηση κήρυξε κατάσταση έκτακτης ανάγκης και επέβαλε απαγόρευση κυκλοφορίας σε μια σειρά από πόλεις. Ωστόσο, παρά την κοινωνική τους προέλευση και το γεγονός ότι αρκετοί από αυτούς εργάζονταν, οι εξεγερμένοι των «μπανλιέ» δεν συνδέθηκαν με αγώνες στους χώρους εργασίας, λες και αγωνίζονταν στους δρόμους γιατί δεν είχαν τη δυνατότητα –και τη θέληση– να το κάνουν στο εργαστήριο ή το γραφείο όπου εργάζονταν. Οι απεργίες που πραγματοποιούνταν εκείνες τις τρεις εβδομάδες που διήρκησαν οι ταραχές το 2005 εξελίχθηκαν διαχωρισμένα από την εξέγερση στα προάστια.

Ισότητα, αλληλεγγύη, ενότητα

Μια γυναίκα που συμμετείχε στη γενική συνέλευση των Κίτρινων Γιλέκων του Saint-

Nazaire (6-7 Απριλίου 2019) καταδίκασε την «ταξική περιφρόνηση» που δείχνουν οι κυβερνώντες προς τους κυβερνώμενους ενώ την ίδια στιγμή εξέφρασε τη χαρά της που στη γενική συνέλευση συμμετείχαν οι «πάντες», από «επιχειρηματίες» μέχρι «παραλήπτες κοινωνικής πρόνοιας». Ωστόσο, η τάξη δεν περιορίζεται στην «περιφρόνηση», πηγάζει από συγκεκριμένα συμφέροντα τα οποία είναι διαφορετικά από τα συμφέροντα όσων τυχαίνει να ανήκουν σε μια άλλη τάξη. Το αφεντικό μιας μικρής επιχείρησης παροχής υπηρεσιών, ο ιδιοκτήτης ενός καταστήματος υποδημάτων και ο υδραυλικός που απασχολεί πέντε εργαζόμενους έχουν ανάγκη και οι τρεις τους χαμηλούς μισθούς ακριβώς όπως και ο πρόεδρος της Tesco.

Η συνοχή των Κίτρινων Γιλέκων βασίζεται στο ότι δρουν σαν να μην υπάρχουν τάξεις, σαν να αποτελούν τον πραγματικό εργαζόμενο λαό που έρχεται σε σύγκρουση με μια παράνομη κυβέρνηση που βρίσκεται στην έμμισθη υπηρεσία μιας χούφτας μεγιστάνων του πλούτου.

Παρότι σταδιακά το αίτημα για μεγαλύτερους μισθούς εμφανιζόταν όλο και συχνότερα στις συζητήσεις των Κίτρινων Γιλέκων (αρχικά δινόταν έμφαση μόνο στην αύξηση του ελάχιστου μισθού), η γραμμή επίθεσής τους δεν στόχευε τόσο τη μισθωτή εργασία όσο το εισόδημα, δηλαδή την αγοραστική δύναμη. Γι' αυτούς, το χρήμα αποτελεί την ουσία του ζητήματος, το χρήμα που κερδίζει η εργασία και αποσπάται από τους φόρους, και κυριότερα αυτό που μπορεί να προσφέρει το χρήμα: μια «αξιοπρεπή» ζωή και αυτοσεβασμό. Για αυτούς, ισότητα σημαίνει να έχει καθένας/καθεμία τη δυνατότητα να ζήσει από τη δουλειά του/της, είτε πρόκειται περί μισθωτής εργασίας είτε όχι.

Το γεγονός ότι κάποιοι άνθρωποι ζουν σε παλάτια ενώ άλλοι είναι αναγκα-

σμένοι να ζουν στον δρόμο αποτελεί μια τόσο κατάφωρη ανισότητα, μία από τις πιο αποκρουστικά ορατές ενδείξεις ότι ο υπάρχων κόσμος πρέπει να αλλάξει.

Ωστόσο, η συνειδητοποίηση της ανισότητας οδηγεί σε μια καλύτερη κατανόηση των κοινωνικών ζητημάτων μόνο αν εξετάσουμε την αιτία της άνισης κατανομής του πλούτου. Η έμφαση στο ζήτημα της ανισότητας δίνει προτεραιότητα στην ποσότητα χρήματος που κατέχει ο καθένας, πόσα πολλά κερδίζει, κληρονομεί και καταβάλλει σε φόρους: παραβλέπει το βασικό γεγονός ότι η κοινωνική θέση που κατέχει ο καθένας από εμάς καθορίζει πόσο πλούσιοι ή φτωχοί είμαστε. Φυσικά οι αστοί είναι πλούσιοι, αλλά είναι πλούσιοι επειδή είναι αστοί και όχι το ανάποδο. Μόλις κανείς αρχίσει να σκέφτεται με όρους εισοδήματος, τοποθετεί τον εαυτό του σε μια βαθμιδωτή κλίμακα με πολλαπλά επίπεδα από την κορυφή ως τον πάτο και σχηματίζεται η εικόνα ότι καθένας μπορεί να ανεβεί ή να κατεβεί τα σκαλιά αυτής της σκάλας. Αυτή η εικόνα συσκοτίζει την κατανόηση της κοινωνίας ως ενός συνόλου ομάδων το καθένα εκ των οποίων καθορίζεται από τη λειτουργία του.

Η κυρίαρχη τάση μέσα στα Κίτρινα Γιλέκα αποδέχεται τη συσσώρευση του πλούτου και την ανισότητα που αυτή συνεπάγεται, αρκεί αυτή να παραμένει ήπια και να μην επιτρέπει σε κανέναν να εκμεταλλεύεται τη θέση του για να κυριαρχεί πάνω στους άλλους. Εν ολίγοις, μέμφονται αυτή την κοινωνία για το ότι δεν είναι δίκαια και αγωνίζονται για έναν κόσμο όπου κανείς δεν θα είναι πολύ πλούσιος ή πολύ φτωχός. Ούτε αριστοκράτες ούτε ζητιάνοι. Ούτε κερδοσκόποι ούτε παράσιτα επίσης. Η μόνη θεραπεία στην υπερβολική ανισότητα είναι μια δίκαιη αναδιανομή: το να πάρεις από τους χυδαία πλούσιους για να δώσεις στους άδικα φτωχούς. Όπως έχουν σήμερα

τα πράγματα, με τους αστούς να έχουν το πάνω χέρι, αυτό το είδος πλατφόρμας για την «πραγματική Αριστερά», που βασίζεται σε έναν αναθεωρημένο Κεϋνσιανισμό, είναι εξαιρετικά απίθανο να επιτευχθεί ή ακόμη και να επιχειρηθεί, εκτός αν προκύψει ένα ξέσπασμα αγώνων που μέχρι στιγμής δεν φαίνεται στον ορίζοντα.

Η επανεφεύρεση ενός «λαού»

«Είμαστε η μητέρα πατρίδα, είμαστε εξαγριωμένοι και φοβόμαστε για το μέλλον των παιδιών μας», διακήρυττε ένα κάλεσμα για κινητοποίηση στις 6 Ιανουαρίου. Η αυτοαναγνώριση των Κίτρινων Πιλέκων ως λαού εμπνέεται από τη ρεπουμπλικανική ιδεολογία μετά το 1789, η οποία εκφράζεται στο σύνθημα «Μακρόν = Λουδοβίκος 16^{ος}» που γράφτηκε στους τοίχους. Το 2019 επανεφευρέθηκε η «κοινωνική δημοκρατία», της οποίας το σημαντικότερο (αν όχι κεντρικό) ζήτημα, από τη Γαλλική Επανάσταση έως το 1848 και καθ' όλη τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, ήταν ακριβώς το δικαίωμα στην εργασία. Αυτό ήταν και είναι κάτι παραπάνω από τη διεκδίκηση εργατικών δικαιωμάτων ή δουλειάς για όλους: διεκδικεί τη δυνατότητα να μπορούν όλοι να ζουν από τη δουλειά τους, και μάλιστα αξιοπρεπώς, δηλαδή να έχουν τη δυνατότητα να στηρίζουν την οικογένειά τους (σε ένα όχι πολύ μακρινό παρελθόν, ο άντρας εργάτης, ειδικά αν ήταν ειδικευμένος, ένωθε περήφανος που ήταν το κύριο ή το μόνο οικονομικό στήριγμα της οικογένειας· σήμερα, εκείνη που στηρίζει οικονομικά την οικογένεια είναι συχνά η ανύπαντρη μητέρα).

Κατά την περίοδο της ακμής του το εργατικό κίνημα –που είναι σήμερα παρηκμασμένο αλλά όχι εντελώς πεθασμένο– κατάφερε να συσπειρώσει αρκετό κόσμο που δεν ανήκε στην εργατική τάξη,

που του παρείχε σταθερή εκλογική στήριξη: μικροαγρότες (σε χώρες όπως η Γαλλία και η Ιταλία) και στρώματα που στο παρελθόν αποκαλούνταν «μικροαστικά» και συχνότερα σήμερα στρώματα της «μισθωτής μεσαίας τάξης».

Τα σοσιαλδημοκρατικά και τα σταλινικά κόμματα συνένωσαν έναν «λαό» γύρω από την οργανωμένη εργασία. Σε μια εργατική γειτονιά δεν ανήκαν όλοι στην εργατική τάξη. Ορισμένοι μικροί μαγαζάτορες, δάσκαλοι, υπάλληλοι και εργαζόμενοι στις δημόσιες υπηρεσίες συμπαρατάσσονταν με τους εργάτες για να σχηματίσουν ένα λαϊκό περιβάλλον, στον πυρήνα του οποίου βρισκόταν ο κόσμος της βιομηχανικής εργασίας.

Το γαλλικό ΚΚ ήταν ένα από τα ισχυρότερα στον δυτικό κόσμο, αλλά δεν αποτελούσε εξαίρεση ως προς την καλλιέργεια μιας πατριωτικής εικόνας, υποστηρίζοντας ότι είναι πιο «εθνικό» από τους «κοσμοπολίτες» αστούς. Κάθε συνέδριο του ΚΚΓ τελείωνε με τους συνέδρους να τραγουδούν τόσο τη Διεθνή όσο και τη Μασσαλιώτιδα, και ήταν σύνηθες στις καταλήψεις εργοστασίων να υψώνεται στις πύλες τόσο η κόκκινη όσο και η τρίχρωμη γαλλική σημαία.

Από τότε που το ΚΚΓ έχασε τη δύναμη ενοποίησης που διέθετε, πολλές από τις συνιστώσες (είτε ανήκουν στην εργατική τάξη είτε όχι) που αντιπροσώπευε και ενοποιούσε έχουν καταστεί πολιτικά ορφανές και αναζητούν οποιαδήποτε κοινότητα φαίνεται να είναι διαθέσιμη. Μια διέξοδος εί-

να η κοινότητα που δεν δομείται πια γύρω από τον πυρήνα της εργατικής τάξης αλλά, αντίθετα, είναι η κοινότητα του λαού που ενοποιείται στη βάση του γεγονότος ότι τα μέλη της τυχαίνει να ζουν στη Γαλλία, η οποία μπορεί να συνεπάγεται την άνοδο του εθνικισμού ή της ξενοφοβίας – χωρίς ωστόσο αυτό να είναι απαραίτητο. Στην πραγματικότητα, το «μεταναστευτικό ζήτημα» και η Ευρωπαϊκή Ένωση παίζουν ελάχισονα ρόλο στις συζητήσεις και τις διεκδικήσεις των Κίτρινων Γιλέκων (αντίθετα από το Εθνικό Μέτωπο –που σήμερα ονομάζεται Εθνικός Συναγερμός– που πάντοτε θέτει τη μετανάστευση και την αντίθεση ανάμεσα στην «εθνική κυριαρχία της Γαλλίας» και την «παγκοσμιοποίηση» ως κεντρικά σημεία του πολιτικού του προγράμματος).

Εν ολίγοις, η πιο προσιτή διαθέσιμη ταυτότητα είναι το ανήκειν στον εργαζόμενο λαό, με την ευρύτερη δυνατή έννοια. Αυτό εξηγεί γιατί πολλοί άντρες και γυναίκες που λ.χ. είναι αδιάφοροι ή ακόμη και εχθρικοί απέναντι στις απεργίες μπορούν να αναγνωρίσουν τον εαυτό τους στα «Κίτρινα Γιλέκα» και να ταυτιστούν μαζί τους, ακόμα και χωρίς να λαμβάνουν μέρος στις δράσεις τους, ορισμένες φορές απλώς βάζοντας ένα κίτρινο γιλέκο στο παρμπρίζ ή επισκεπτόμενοι ένα διαδικτυακό φόρουμ που υποστηρίζει το κίνημα. Οι απεργίες είναι διασπαστικές αλλά ο «λαός» δεν γνωρίζει διαίρεση γιατί διαφορετικά θα έπαυε να είναι λαός και η εσωτερική σύγκρουση είναι προάγγελος κοινωνικής αναταραχής.

Καθώς η παραδοσιακή πολιτική, τα κόμματα και ακόμη και τα συνδικάτα είναι παράγοντες διάσπασης, τι είναι αυτό που φέρνει κοντά τους ανθρώπους; Συνήθως, τα κοινωνικά κινήματα τροφοδοτούνται (και καταπνίγονται) από μια υπερπληθώρα μύθων: στη Γαλλία αυτοί οι μύθοι περιλαμβάνουν την πτώση της Βαστίλης στις

14 Ιουλίου, τους Ιακωβίνους το 1793, την ανατροπή της μοναρχίας το 1830, την εργατική εξέγερση του Ιουνίου του 1848, την Κομμούνα του 1871, την Αντίσταση ανάμεσα στο 1940 και το 1944 κ.λπ. Το 2018-2019 μια μοναδική ιστορική αναφορά κυριαρχεί πάνω σε όλες τις υπόλοιπες: η ρεπουμπλικανική Γαλλία, η κοινωνική δημοκρατία, και αντί για την κόκκινη σημαία, η τρίχρωμη σημαία είναι παντού ορατή.

Ένας λαός χρειάζεται σύμβολα ενοποίησης και μάχεται για τα είδωλά του. Το βάνσιμο της Αψίδας του Θριάμβου στο Παρίσι με το σύνθημα «Τα Κίτρινα Γιλέκα Θα Θριαμβεύσουν» αποτέλεσε τη δημόσια επανοικειοποίηση ενός σημαντικού τόπου της δημοκρατίας, ενός πολιτικού τεμένους που είχε υποτίθεται καταληφθεί από μια παράνομη ελίτ. Δες και έχει διαρρηχθεί το συμβόλαιο ανάμεσα στην κυβέρνηση και τον λαό: η Κρατική εξουσία δεν είναι πια εναρμονισμένη με τα συμφέροντα του απλού ανθρώπου. Μέσα στο μνημείο, ο ακρωτηριασμός του προσώπου του αγάλματος μιας οργισμένης γυναίκας (που ενθάρρυνε τους εθελοντές του 1792 στον δρόμο τους προς την υπεράσπιση της επαναστατικής Γαλλίας που βρισκόταν σε πόλεμο ενάντια στις αντιδραστικές μοναρχίες) ήταν μια απάντηση σε αυτό που τα Κίτρινα Γιλέκα θεωρούσαν παραμόρφωση της Γαλλίας τον 21^ο αιώνα από μια προνομιούχα μειοψηφία.

Αυτονομία

Ένα αμετάβλητο χαρακτηριστικό της ριζοσπαστικής κριτικής είναι η προβολή και η υποστήριξη όλων των προλεταριακών δράσεων που διαρρηγνύουν τον κρατικό ή γραφειοκρατικό έλεγχο: οι επαναστάτες προωθούν την αυτοοργάνωση, τις άγριες απεργίες, τη γενική συνέλευση ως κυρίαρχο σώμα, την άμεση δημοκρατία... Είναι πράγ-

ματι αναπάντεχο, ότι το ελευθεριακό σύνθημα: «Κάτω οι Ηγέτες!» μπορεί να θεωρηθεί ως το κεντρικό σύνθημα των Κίτρινων Γιλέκων. Ωστόσο, καθώς εκδιπλώθηκε η δραστηριότητά τους, η αυτονομία μετατρέπεται από ζήτημα ανάγκης σε ζήτημα ουσίας. Τα Κίτρινα Γιλέκα αυτοοργανώνουν τα Κίτρινα Γιλέκα, των οποίων το πρόγραμμα είναι πρώτα και κύρια η κοινή συνάντηση και δράση, ειρηνική αν είναι δυνατό, παράνομη αν χρειαστεί. Ωστόσο η εξέγερση επαναλαμβάνεται το ένα Σάββατο μετά το άλλο: ούτε πηγαίνει παραπέρα από τους πρωταρχικούς της στόχους ούτε θέτει υπό αμφισβήτηση τα όριά της.

Μπορεί να φαίνεται ότι η ανάλυση των «Κίτρινων Γιλέκων» που κάνουμε από την αρχή αυτού του κειμένου τα αντιμετωπίζει ως ένα αδιαφοροποίητο σύνολο και παραβλέπει την πολλαπλότητά τους, με άλλα λόγια τα «υποστασιοποιεί». Αλλά αυτός είναι ακριβώς ο τρόπος που θέλουν τα

Κίτρινα Γιλέκα να τα βλέπουν. Σε κάθε περίπτωση, αντλούν την ενέργειά τους από την ικανότητά τους να μη δέχονται κανένα ορισμό εκτός από αυτόν που δίνουν στον εαυτό τους ως σύνολο. Η ανθεκτικότητά τους απαιτεί να μην λάβουν κανένα άλλο όνομα εκτός από «Κίτρινα Γιλέκα» και για αυτά αυτό το συλλογικό όνομα είναι αρκετό. Πρόκειται για ένα αξιοσημείωτο εύστοχο σύμβολο αμοιβαίας αναγνώρισης. Το γιλέκο υψηλής ορατότητας δεν είναι ρούχο αλλά κάτι που φοράς πάνω από τα ρούχα. Το κίτρινο γιλέκο συνήθως συνδέεται με χειρωνακτικές όχι και τόσο καλά πληρωμένες δουλειές (εργασία στις οδούς, στις κατασκευές, στους σιδηροδρόμους κ.λπ.). Ωστόσο, παρόλο που συνδέεται με την εργασία δεν είναι τόσο ένδυμα εργασίας όπως ήταν στο παρελθόν το σακάκι εργασίας (donkey jacket) και όπως συνεχίζει να είναι η εργατική φόρμα: αποτελεί περισσότερο προστατευτικό ένδυμα που μπορεί να

φορεθεί πάνω από ένα παλτό ή ένα σακάκι, χωρίς τους περιορισμούς της φόρμας εργασίας. Η ιδιότητα της «υψηλής ορατότητας» περικλείει το πρόγραμμα των Κίτρινων Γιλέκων: η διεκδίκηση του δικαιώματος στην εργασία υπό συνθήκες προστασίας του εργαζόμενου και της οικογένειάς του. Αν και μια σειρά από μειονότητες, και ειδικά σεξουαλικές μειονότητες, δίνουν έναν δύσκολο αγώνα ενάντια στην κοινωνική τους «αορατοποίηση», πήρε μόνο μερικές μέρες στα Κίτρινα Γιλέκα να επιτύχουν εθνική και ακόμη και διεθνή ορατότητα.

Το κίτρινο γιλέκο επιτρέπει τον ορισμό μιας κοινότητας χωρίς αναφορά σε ένα συγκεκριμένο δόγμα, ιδεολογία ή κόμμα, χωρίς αναφορά σε τίποτα εκτός από την παράδοση ενός ρεπουμπλικανικού έθνους, την οποία τα Κίτρινα Γιλέκα αποφεύγουν να αποσαφηνίσουν: είναι ικανοποιημένοι με συναινετικά σύμβολα όπως η Γαλλική σημαία, αλλά χωρίς αυτό να έχει ιδιαίτερη εθνικιστική χροιά. Σπανίως ακούγονται επικρίσεις για την Ευρωπαϊκή Ένωση ή τους μετανάστες και υπάρχει μια μειοψηφική αλλά πραγματική συμμετοχή «μη λευκών» αντρών και γυναικών. Οι μόνοι που διατυπώνουν θεωρίες είναι οι διανοούμενοι ή οι ακτιβιστές, παραμένοντας όμως στο περιθώριο ενός κινήματος που δεν εμπιστεύεται κανένα δόγμα, χωρίς να παίζουν ηγετικό ρόλο σε μια συγκέντρωση που είναι δύσπιστη απέναντι στους ηγέτες. Το μόνο ζήτημα πάνω στο οποίο τα Κίτρινα Γιλέκα συμφωνούν είναι το δημοψήφισμα, το οποίο δεν οδηγεί σε κάποια ρεαλιστική πολιτική διέξοδο: προσφέρει στα Κίτρινα Γιλέκα έναν ιδανικό ενοποιητικό στόχο, σχεδόν πολύ καλό για να είναι αληθινός, εντελώς ουτοπικό ώστε να μη δημιουργεί διχόνοια στο εσωτερικό τους, καθώς στερούνται των μέσων να το επιβάλλουν στο παρόν και σε κάθε ορατό μέλλον.

Ο ρεφορμισμός στο πρόσφατο παρελθόν και σήμερα

Παρά την απόρριψη όλων των υφιστάμενων κομμάτων και την άρνησή τους να οικοδομήσουν ένα καινούριο, τα Κίτρινα Γιλέκα ξαναζωντανεύουν κλασικά στοιχεία του ρεφορμισμού.

Στη μεγάλη πλειοψηφία των περιπτώσεων, το εργατικό κίνημα –με την ευρεία έννοια– όπως και το κίνημα των Κίτρινων Γιλέκων, υποβαθμίζει το ταξικό ζήτημα σε μια αντίθεση ανάμεσα σε πλούσιους και φτωχούς: όταν αναφέρεται στην αστική τάξη εννοεί μόνο τους μεγάλους επιχειρηματίες και τους ολιγάρχες του χρήματος και όταν αναφέρεται στον καπιταλισμό εννοεί μόνο τα τραστ και τα μονοπώλια.

Άλλωστε, το εργατικό κίνημα μπορεί να ισχυρίζεται ότι αγωνίζεται ενάντια στην εκμετάλλευση αλλά, στην πραγματικότητα, δρα μόνο στο επίπεδο των σχέσεων διανομής: όπως και τα Κίτρινα Γιλέκα, διεκδικεί περισσότερα χρήματα. Όταν μία από τους εμπνευστές του κινήματος ρώτησε την κυβέρνηση «Τι κάνετε με τα λεφτά μας;» απηχούσε αθέλητα το σύνθημα του ΚΚΓ «Θέλουμε τα λεφτά μας πίσω». Από τη λάιτ Αριστερά μέχρι τους πρώην Τροτσκιστές και Σταλινικούς, σχεδόν όλοι συμφωνούν σε κάποια παραλλαγή ενός προγράμματος αναδιανομής («Ας μοιράσουμε τον Πλούτο» κ.λπ.).

Όταν ένας μισθωτός αποτύχει να κερδίσει έναν υψηλότερο μισθό απλώνοντας το χέρι στην πηγή του (εκεί που αναπαράγεται η σχέση εργασίας/κεφαλαίου) μέσα από την άμεση αντιπαράθεση με το αφεντικό, η διεκδίκησή του μετατίθεται στο αποτέλεσμα αυτής της σχέσης: στο χρήμα, που διαθέτουν όλοι, μολοντί σε διαφορετικές ποσότητες. Ο άστεγος, ο Διευθύνων Σύμβουλος, ο ιδιοκτήτης σούπερ μάρκετ

και ο ταμίας, όλοι λαμβάνουν μέρος στην καθολική κίνηση του χρήματος. Τότε ο μισθωτός δεν αντιμετωπίζει πια το κεφάλαιο, απευθύνεται στις δημόσιες αρχές που διαθέτουν κάποια ρυθμιστική ισχύ πάνω στην αναδιανομή του υπάρχοντος πλούτου. Ανάλογα με το μέγεθος της πίεσης που θα μπορέσουν να ασκήσουν οι προλετάριοι, το Κράτος θα τους προσφέρει ή δεν θα τους προσφέρει μια «δικαιότερη» συμφωνία μέσω του ελάχιστου μισθού, των συντάξεων γήρατος, των οικογενειακών επιδομάτων και των επιδομάτων ανεργίας, των προοδευτικών φορολογικών συντελεστών κ.λπ.

Όπως όλοι γνωρίζουν, η οργανωμένη εργασία στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική βρίσκεται σε κατάσταση παρακμής, οι πραγματικοί μισθοί και οι κοινωνικές μεταβιβάσεις έχουν μειωθεί και οι κυβερνήσεις έχουν αυξήσει τα φορολογικά βάρη στον εργαζόμενο κόσμο ενώ ταυτόχρονα παρέχουν όλο και μεγαλύτερες φοροελαφρύνσεις στις επιχειρήσεις: μειώσεις φόρων για τους πλούσιους, ένα είδος αντίστροφης κοινωνικής πρόνοιας. Η άρνηση της αύξησης του φόρου των καυσίμων στη Γαλλία μεταμορφώθηκε σε μια ευρύτερη και βαθύτερη συλλογική κατακραυγή, που έφερε κοντά ετερογενείς ομάδες γύρω από έναν κοινό στόχο: την αποκατάσταση ενός δημοκρατικού δημόσιου φορέα που θα αντιπροσωπεύει πραγματικά και θα προστατεύει τον «πραγματικό» λαό.

Το γεγονός ότι το κίνημα εστιάζει στην αγοραστική δύναμη αντανakλά μια συγκεκριμένη πολιτική στάση. Το εισόδημα του μισθωτού προέρχεται από την εργασία του. Το εισόδημα του αφεντικού προέρχεται από την εργασία του μισθωτού. Αλλά όταν το ζήτημα φτάσει στο χρήμα, τα ποσά που και οι δύο αποκομίζουν εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από το πόσα δίνουν στο κράτος και πόσα παίρνουν πίσω με τη μορ-

«Αξιοπρεπής αγοραστική δύναμη άμεσα για όλους»

φή των δημόσιων υπηρεσιών, των επιδομάτων κ.λπ. Τόσο ο ιδιοκτήτης ενός μεγάλου εστιατορίου όσο και ο λαντζέρης του θεωρούν ότι πληρώνουν πάρα πολλούς φόρους σε σύγκριση με αυτά που παίρνουν πίσω. Εν τέλει, και οι δύο μπορεί να οδηγούν ντιζελοκίνητα αμάξια και επομένως και οι δύο επιβαρύνθηκαν φορολογικά από την αύξηση του κόστους της βενζίνης.

Είναι απίθανο να υπήρξε κάποιος ιδιοκτήτης μεγάλου εστιατορίου που να συμμετείχε στα μπλόκα των δρόμων. Ωστόσο το ζήτημα της αγοραστικής δύναμης είναι ένα ισχυρό ενοποιητικό στοιχείο. Φυσικά, τα συμφέροντα του ιδιοκτήτη μαγαζιού υποδημάτων έρχονται σε αντίθεση με τα συμφέροντα του πωλητή του: ένας υψηλότερος μισθός για τον δεύτερο θα έθιγε τα κέρδη του πρώτου. Παρόλα αυτά, τα Κίτρινα Πλέκα ξεπερνούν αυτή την αντίφαση γιατί δεν στοχεύουν την καπιταλιστική κοινωνική σχέση. Είναι καθήκον και έργο των δημόσιων αρχών να επιβάλλουν τη φορολογική ισότητα (διακοπή των φορολογικών μειώσεων για τους πλούσιους: φορολογία του καθενός ανάλογα με τα εισοδήματά του) και να ρυθμίσουν τον ανταγωνισμό (τα σούπερ μάρκετ θα πρέπει να πληρώνουν τους παραγωγούς γάλακτος στη σωστή τιμή του κόστους παραγωγής τους). Ελπίζουν να διορθώσουν την κοινωνική αδικία μέσω της κρατικής αμεροληψίας και να μετασχηματίσουν το Κράτος από αντίπαλο σε συνεργάτη, ακόμα και αν πρό-

κείται για ένα ανανεωμένο Κράτος κάτω από τον έλεγχο των πολιτών χάρη σε συχνά δημοψηφίσματα που θα οργανώνονται με λαϊκή πρωτοβουλία.

Μια μεγάλη διαφορά ανάμεσα στον παραδοσιακό ρεφορμισμό και τα Κίτρινα Γιλέκα είναι ωστόσο ότι αρνούνται κάθε μεσολάβηση: δεν δέχονται την ανάμιξη εξωτερικών παραγόντων (κομμμάτων, συνδικάτων), ούτε τη μεσολάβηση μέσα από τις δικές τους γραμμές (δεν αποδέχονται τους ηγέτες). Αυτή η «εξέγερση των πολιτών» καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να κρατηθεί μακριά από οτιδήποτε εκτός από τον εαυτό της. «Όχι Συνδικάτα / Όχι Πολιτική / Μόνο ο Λαός» έγραφε ένα πλακάτ: η αυτοεπιβεβαίωση του λαού συνοψίζει το πρόγραμμά του. Στην ημερήσια διάταξη δεν βρίσκονται ούτε οι λελογισμένες μεταρρυθμίσεις ούτε η επαναστατική ανατροπή. Αν, όπως έλεγε ο Βίσμαρκ, η πολιτική είναι η «τέχνη του δυνατού, του εφικτού», η τέχνη της κατάκτησης και του επιμερισμού της εξουσίας, η τέχνη της διακυβέρνησης και του συμβιβασμού, τότε τα Κίτρινα Γιλέκα δεν κάνουν πολιτική. Κυριολεκτικά, ζητούν να πραγματοποιηθεί το αδύνατο.

Αστική Εξουσία

Το κράτος και οι πολιτικοί και μηντιακοί υποστηρικτές του έμειναν άναυδοι απέναντι στο ξέσπασμα και την αποφασιστικότητα των Κίτρινων Γιλέκων. Οι κυβερνώντες δυσκολεύονται πάντα να φανταστούν ότι οι κυβερνώμενοι είναι σε θέση να εξεγερθούν: για αυτούς, ο όχλος που εκρήγνυται δεν είναι μόνο αδικαιολόγητος, είναι παράλογος. Στη συνέχεια, η κυβέρνηση ανασυγκροτήθηκε (οι κάτοχοι της εξουσίας έχουν ξεπεράσει και στο παρελθόν κοινωνικές καταιγίδες) και συνέχισε την πορεία που ακολουθεί εδώ και μερικά χρόνια. Τώρα «η

σύγχρονη κρατική εξουσία είναι μονάχα μια επιτροπή που διαχειρίζεται τις κοινές υποθέσεις της αστικής τάξης στο σύνολό της», όπως γράφαμε το 1848.

Ο επικεφαλής του Κράτους δεν παρεκκλινε από την πορεία του χωρίς να λάβει υπόψη ακόμα και εξαιρετικά μετριοπαθείς συμβουλές χαλάρωσης της πολιτικής του. Δεν αναμένεται καμία αύξηση των μισθών και στόχος παραμένει η ανάπτυξη του «παραγωγικού κεφαλαίου» ώστε να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων στην παγκόσμια αγορά. Είναι φυσιολογικό και υγιές να υπάρχουν πλούσιοι (δεν είναι άλλωστε οι δημιουργοί του πλούτου και αυτοί που λαμβάνουν τα ρίσκα;). Οι διαδηλωτές θα τρώνε χειροβομβίδες κρότου λάμψης μέχρι να υποταχθούν. Θα δοθούν ίσως ορισμένες μικρές παραχωρήσεις για να χρυσωθεί το χάπι... στην πραγματικότητα πολύ περισσότερα από όσα πέτυχαν οι αγώνες που καθοδηγούνταν από τα συνδικάτα τις προηγούμενες δεκαετίες. Αυτός είναι ο ελάχιστος κοινός παρονομαστής της αρχής της πρόληψης για την αστική τάξη.

Η ουσία είναι ότι το «φορντιστικό-κεϋνσιανό» κοινωνικό δίκτυ προστάσι-ας θα συνεχίσει να σκίζεται. Η επαναφορά του φόρου μεγάλης περιουσίας δεν θα φτώχαινε την άρχουσα τάξη και θα μπορούσε να κατευνάσει ελαφρώς τη λαϊκή οργή, αλλά το να υποχωρήσει σε σχέση με αυτό το ζήτημα θα ήταν ένδειξη αδυναμίας. Άλλωστε, γιατί θα πρέπει να είναι οι μεγιστάνες του πλούτου ικανοποιημένοι με 9,9 εκατομμύρια όταν μπορούν να έχουν 10;

Ο Μακρόν είναι διάσημος για τον επαναλαμβανόμενο χλευασμό των απόκληρων αποκαλώντας τους «τεμπέληδες», «αγράμματους», «τιποτένιους» κ.λπ. Είτε είναι αυθόρμητοι είτε είναι σκόπιμοι αυτοί οι χαρακτηρισμοί εκφράζουν την ταξική περιφρόνηση που οι αστοί κρατάνε κανονι-

κά για τον εαυτό τους. Αυτό είναι αναμενόμενο σε μια κατάσταση που οι κυρίαρχοι έχουν το πάνω χέρι και δεν φοβούνται να διατρανώσουν δημόσια την κυριαρχία τους. Είναι καλά τεκμηριωμένο –αν και συνήθως απαρατήρητο– γεγονός ότι οι αστοί είναι πολύ περισσότερο ταξικά συνειδητοποιημένοι από τους προλετάριους. Τα Κίτρινα Γιλέκα είναι ένα ευρύ δυναμικό κίνημα με ένα μεγάλο ρεύμα υποστήριξης και παρόλα αυτά δεν μπορούν να ανατρέψουν τον συσχετισμό ισχύος που είναι ευνοϊκός για τους αστούς από τη δεκαετία του 1980.

Η δύναμη του αρνητικού έναντι της πολιτικής

Τα Κίτρινα Γιλέκα έχουν τη δύναμη της «εργασίας του αρνητικού»: η ιστορία προχωράει μόνο μέσω βίαιων και οδυνηρών αντιπαραθέσεων, «άγριες» και «ακατανόητες» αρνήσεις που αρχικά δείχνουν να μην οδηγούν πουθενά και γι' αυτό θεωρούνται παράλογες, καταστροφικές και εγκληματικές από τους υπερασπιστές της υφιστάμενης τάξης πραγμάτων.

Η ιδιαιτερότητα των Κίτρινων Γιλέκων είναι ότι λειτουργούν αρνητικά απέναντι στο ίδιο τους το κίνημα: αρνούνται να εξοπλιστούν με τα μέσα που είναι αναγκαία για την επίτευξη των σκοπών τους. Είναι αυτοκαταστροφικοί ως προς το ότι δεν συμμετέχουν στην καθιερωμένη πολιτική σύγκρουση.

Όσο για τα εκλογικά οφέλη που θα μπορούσε να αποκομίσει η άκρα δεξιά από τη δυσανεμία των Κίτρινων Γιλέκων, δεν δείχνει τίποτα περισσότερο για το κίνημα απ' ό,τι έδειξαν οι εκλογές μετά τον Μάη του '68. Δεν αποκάλυψαν το πραγματικό νόημα μιας γενικής απεργίας 3 εβδομάδων και ενός κοινωνικού σεισμού. (Για την ιστορία, τον Ιούνιο του 1968 η Γκωλική δεξιά

κέρδισε απόλυτη κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Ένα χρόνο μετά, στις προεδρικές εκλογές, η παλιά αριστερά απέτυχε παταγωδώς (5%), το ΚΚ έζησε τις αλκυονίδες ημέρες του (21%) που δεν κράτησαν καθώς το 1981 το νεοδημιουργημένο Σοσιαλιστικό Κόμμα ανέβηκε στην εξουσία με το ΚΚ να έχει το ρόλο του ελάσσονος μικρού εταιρου). Αυτό που βγαίνει από τις κάλπες μετά από ένα σφοδρό κοινωνικό κίνημα εκφράζει εξίσου αν όχι περισσότερο τα όρια του κινήματος –και την ήττα του– απ' ότι το βαθύτερο νόημά του. Άλλωστε, το Εθνικό Μέτωπο/ο Εθνικός Συναγερμός δεν περίμενε τα Κίτρινα Γιλέκα για να αναπτυχθεί και να ευημερήσει.

Η χούφτα των Κίτρινων Γιλέκων που ισχυρίστηκαν ότι αντιπροσωπεύουν το κίνημα στις Ευρωπαϊκές Εκλογές του Μαΐου του 2019 ήταν ένα απλώς περιθωριακό φαινόμενο και κανείς δεν ξεπλάγη που δεν τα πήγαν καθόλου καλά. Τα Κίτρινα Γιλέκα θέλουν να ακουστούν μέσω της άμεσης δράσης και όχι μέσω της κάλπης και γι' αυτό δεν ενδιαφέρθηκαν περισσότερο για τις Ευρωπαϊκές εκλογές του 2019 απ' όσο ενδιαφέρονται συνήθως για άλλες εκλογές. Οι περισσότεροι απλώς ψήφισαν τον Μάιο του 2019 όπως ψήφισαν και στο παρελθόν, κάποιοι υπέρ του Εθνικού Συναγερμού, άλλοι –αρκετά πολυάριθμοι– με το να μην μπου καν στον κόπο να πάνε να ψηφίσουν. Το μεγαλύτερο «εργατικό κόμμα» στη Γαλλία είναι το κόμμα της αποχής. Η εκλογική αποχή έφτασε σε ύψος-ρεκόρ στις προεδρικές εκλογές του 2017, αλλά το ύψος της αποχής ανήλθε σε 69% στους χειρώνακτες, σε 65% στους υπαλλήλους γραφείου και μόνο σε 50% στα ανώτερα και μεσαία στελέχη, στα καλοπληρωμένα λευκά κολάρα και στους ανθρώπους που διαθέτουν κάποια εξουσία. Όσο χαμηλότερο είναι το εισόδημα και η κοινωνική θέση τόσο μεγαλύτερη είναι η αποχή.

Τα Κίτρινα Γιλέκα δεν είναι το πρώτο κίνημα που πήρε πολιτική θέση ενώ ταυτόχρονα διατηρήθηκε μακριά από την καθιερωμένη πολιτική. Ωστόσο, δεν ασχολούνται ούτε με τη δημιουργία νέων πολιτικών μορφών. Αυτή η αντίφαση τους σώζει από την «επαναφομοίωση» και εμποδίζει το να έχει η δράση τους πραγματικά αποτελέσματα, καθώς υπάρχουν μόνο δύο τρόποι με τους οποίους θα μπορούσαν να ικανοποιηθούν οι διεκδικήσεις τους: με τον αγώνα για τη συνολική αλλαγή (την επανάσταση) ή με την άσκηση πίεσης για τη βελτίωση των πολιτικών του κράτους (μεταρρύθμιση). Τα Κίτρινα Γιλέκα δεν κινούνται προς καμία από τις δύο κατευθύνσεις. Το κίνημα κάνει κύκλους γύρω από τον εαυτό του και μετά τις ταραχές την 1^η Δεκεμβρίου κορυφώθηκε πάλι στις 16 Μαρτίου. Ωστόσο, οι ταραχές δεν μπορούν να αντιστρέψουν το κυρίαρχο ρεύμα.

Παρεμπιπτόντως, είναι παρελκυστικό να μιλάμε για «αντάρτικο πόλεων» ή για «προ-εξεγερσιακή κατάσταση». Παρότι αυτές οι λέξεις αναφέρονται σε ανάλογα γεγονότα, υπάρχει μια διαφορά. Η έννοια της εξέγερσης συνεπάγεται χρήση θανατηφόρων όπλων και από τις δύο πλευρές. Όταν αυτοί που συμμετέχουν στις ταραχές ανεβάζουν τον πήχη και ανοίγουν την προοπτική της ανατροπής ή/και της κατάληψης της πολιτικής εξουσίας, καταφεύγουν στη χρήση όπλων που μόνο το Κράτος μπορεί νομίμως να χρησιμοποιήσει: στον Μεσαίωνα, λόγχοι, τόξα, σπαθιά κ.λπ. Στη σύγχρονη εποχή, πυροβόλα όπλα. Τα πράγματα δεν είναι έτσι με τα Κίτρινα Γιλέκα.

Υπό αυτές τις συνθήκες, η διαίωσιση ενός κινήματος που υποχωρεί, παρά τις προσπάθειες αποσαφήνισης του περιεχομένου του, δεν μπορεί να οδηγήσει στο ξεπέραςμα του ελάχιστου κοινού παρονομαστού: του αιτήματος για αυθεντική δημοκρα-

τία. Όποια αριστερή ή ακροαριστερή χειραγώγηση και να έγινε, η «Πρώτη Συνέλευση των Συνελεύσεων» τον Ιανουάριο του 2019 στο Commercy (μια συνάντηση 75 αντιπροσωπειών από διάφορες ομάδες Κίτρινων Γιλέκων), που ακολουθήθηκε τρεις μήνες μετά από μια συνέλευση στο Saint-Nazaire, εξέφρασε αυτό που είναι σήμερα η υψηλότερη δυνατή συνείδηση του κινήματος: γενική δυσαρέσκεια για τους κρατικούς θεσμούς, την τρέχουσα πολιτική, τα υπάρχοντα κόμματα και συνδικάτα. Τα Κίτρινα Γιλέκα υποστηρίζουν τη συμμετοχή έναντι της αντιπροσώπευσης: την άμεση δημοκρατία έναντι του κοινοβουλευτισμού· την από τα κάτω πολιτική έναντι των επαγγελματιών πολιτικών· την από τα κάτω προς τα πάνω οργάνωση έναντι της από τα πάνω προς τα κάτω.

Οι ακτιβιστές ήλιζαν ότι ένα αποδυναμωμένο αλλά ακόμη συνεχιζόμενο κίνημα θα έριχνε νερό στον μύλο των οργανωτών και των συντακτών προγραμμάτων, αλλά οι προσπάθειές τους να παρέμβουν από τα έξω είχαν πολύ μικρή επιτυχία. Όταν η αριστερά των πολιτικών και των διανοούμενων καλεί στη διατύπωση εφικτών μέτρων και λογικών βημάτων, δεν εισακούεται από τα Κίτρινα Γιλέκα καθώς δεν είναι ο ορθός λόγος τον οποίο θα ήθελαν να ακούσουν. Τον Ιανουάριο του 2019, η μηνιαία εφημερίδα Monde Diplomatique, μία από τις κορυφαίες γαλλικές φωνές που καλούν στη δημιουργία μιας «πραγματικής αριστεράς», συνόψισε επιτυχημένα τη δύσκολη θέση των μεταρρυθμιστών περιγράφοντας τα Κίτρινα Γιλέκα ως «πολιτισμικά ξένα προς τους περισσότερους που γράφουν σε αυτή την εφημερίδα καθώς και προς τους περισσότερους από αυτούς που τη διαβάζουν». Αυτό το κίνημα είναι τόσο ευρύ, ετερογενές και αντιφατικό για να μπορέσει οποιοδήποτε παλιό ή νέο κόμμα να του

προσφέρει συνοχή ή ταυτότητα. Ανέχεται τους εκπροσώπους στα ΜΜΕ στον βαθμό που ακολουθούν το ρεύμα της λαϊκής κινητοποίησης, στον βαθμό που παραμένουν μη διασπαστικοί και αποφεύγουν να υποστηρίξουν οτιδήποτε είναι επικίνδυνα συγκεκριμένο, όπως π.χ. μια πολιτική γραμμή ή –χειρότερα– τη στήριξη κάποιου κόμματος ή προσώπου στις εκλογές.

Παραπέρα, η αριστερά εξώθησε τον εαυτό της εκτός κινήματος με την άμεση και διαρκή απόρριψη των βίαιων ενεργειών των Κίτρινων Πιλέκων (και αυτή ήταν από την αρχή η στάση που ακολούθησαν όλα τα συνδικάτα: η κοινή δήλωση τους της 6^{ης} Δεκεμβρίου καταδικάζει «κάθε μορφή βίας»). Κανένα κόμμα δεν μπορεί άμεσα να εκφράσει πολιτικά τα Κίτρινα Πιλέκα και να τα χρησιμοποιήσει για να οικοδομήσει μια δική του βάση ισχύος.

* * *

Το ότι τα Κίτρινα Πιλέκα δεν προκάλεσαν καμία διακοπή της εργασίας, το ότι πολύ σπάνια κάλεσαν σε κήρυξη απεργίας, οφείλεται στο γεγονός ότι τριάντα χρόνια ήττας βαραίνουν ακόμα πολύ βαριά πάνω στη συνείδηση και τη συμπεριφορά των ανθρώπων: τα Κίτρινα Πιλέκα ταρακούνησαν αυτή την ιστορική κατάσταση αλλά απέχουν ακόμα πολύ από το να τη διαλύσουν. Μέχρι σήμερα, τα κοινωνικά κινήματα δεν έχουν φτάσει το σημείο όπου ο σιδηροδρομικός, ο «αυτοαπασχολούμενος» οδηγός φορτηγού, ο ταχυδρομικός υπάλληλος, η αποθηκάρια, η νοσοκόμα και ο δάσκαλος πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης θα άρχιζαν να αντιμετωπίζουν την κοινή αιτία που οργανώνει και κυριαρχεί πάνω στη ζωή τους: τη μισθωτή εργασία. Τα καλέσματα σε γενική απεργία τους πρώτους μήνες του 2019 ως τρόπου επέκτασης του κινήματος είχαν μικρή πιθανότητα να

εισακουστούν.

Ο ξεσηκωμός των Κίτρινων Πιλέκων είναι μια ρωγμή. Τίποτα όμως δεν έχει σπάσει ακόμα. Είναι ένα βαρύ πλήγμα που έχει ταυτόχρονα ενδυναμώνει και έχει αφήσει εμβρόντητους όσους το κατάφεραν. Εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι είχαν την εμπειρία της αυτοοργάνωσης, της ανυπακοής, της ασέβειας απέναντι στους πολιτικούς, στον νόμο και την τάξη, στην αστυνομία, και, μακράν του να είναι το λιγότερο σημαντικό, απέναντι στα ΜΜΕ. Η ιστορία είναι ωστόσο κακός παιδαγωγός. Ένα εκτεταμένο κοινωνικό ξέσπασμα δεν είναι σχολείο όπου οι μαθητές διδάσκονται εμπειρικά, βήμα-βήμα, συγκρίνοντας το παρελθόν με το παρόν: πάρα πολλές ψευδείς μνήμες καταδοκούν. Αυτό που θα μείνει από τα Κίτρινα Πιλέκα δεν εξαρτάται από αυτά.

Ιούνιος 2019

Προτάσεις για περαιτέρω μελέτη

- Tristan Leoni, *Sur les Gilets jaunes*

Για τους αναγνώστες που γνωρίζουν γαλλικά, το εν λόγω κείμενο αποτελεί μια ουσιαστική μελέτη που εκθέτει λεπτομερώς την πηγή του ξεσπάσματος, τις γεωγραφικές του ρίζες, την ταξική του σύνθεση, τα αιτήματά του, τον σημαντικό ρόλο που έπαιξαν οι γυναίκες, τη σχέση των Κίτρινων Πιλέκων με την πολιτική, τον συχνά συζητούμενο αλλά ωστόσο περιθωριακό ρόλο του σεξισμού, της ομοφοβίας, της ξενοφοβίας και του ρατσισμού, την υπόρρητη παρουσία της ιδεολογίας της άκρας δεξιάς αλλά και την αποτυχία των ακροδεξιών πολιτικών ομάδων να διεισδύσουν στο κίνημα, την έλλειψη σύνδεσης των Κίτρινων Πιλέκων με την αριστερά και με την άκρα αριστερά, την αυτοοργάνωση, τη λειτουργία της βίας και το πώς η αρχική ορμή σταδιακά υποχώ-

ρησε όταν περιορίστηκαν τα μπλόκα των δρόμων και οι διαδηλώσεις του Σαββάτου κατέληξαν να επαναλαμβάνονται.

Για να μη μεγαλώσει πολύ αυτό το κείμενο δεν ασχοληθήκαμε με το ζήτημα της «απεργίας»/του «μπλοκαρίσματος». Παραθέτουμε εδώ απλώς ένα απόσπασμα από το κείμενο του T. Leoni:

«[...] τα Κίτρινα Γιλέκα [...] στόχευσαν την κυκλοφορία και όχι την παραγωγή. Ωστόσο μπλοκάρισμα σημαίνει μπλοκάρισμα της εργασίας άλλων ανθρώπων. Και τα μπλοκαρίσματα είχαν κάποιον "αντίκτυπο" ακριβώς γιατί κάποιοι εργάτες παράγουν αγαθά και κάποιοι άλλοι τα μεταφέρουν: με άλλα λόγια, το μπλοκάρισμα είναι το αποτέλεσμα μιας μειοψηφικής δράσης, διότι η πλειοψηφία δεν κατέβηκε σε απεργία. Εξ ορισμού, η σφαίρα της κυκλοφορίας δεν είναι κεντρική, είναι ανάντη και κατάντη της παραγωγής. [...] Τον Μάη του 68, όταν 10 εκατομμύρια εργάτες κατέβηκαν σε απεργία, δεν υπήρχε καμία ροή για να μπλοκαριστεί! Επομένως, για να γίνει η επανάσταση, το μπλοκάρισμα ή η διακοπή της παραγωγής δεν είναι αρκετή [...]: είναι αναγκαίο να αλλάξει η παραγωγή από άκρο σε άκρο (και συνεπώς είναι πολύ πιθανόν ένα μεγάλο μέρος αυτής να καταργηθεί) καθώς και να αλλάξουν οι κοινωνικές σχέσεις που της αντιστοιχούν. Αυτό είναι πολύ δύσκολο αν εξεγείρεσαι μόνο στον ελεύθερο χρόνο σου»

- Για τον ορισμό του προλεταριάτου σύμφωνα με τον οποίο προλετάριοι είναι όσοι «δεν έχουν αποθέματα» βλ. Bordiga, *Class Struggle and "Bosses' Offensives"*, 1949
- «Οι προλετάριοι δεν έχουν τίποτα δικό τους να εξασφαλίσουν, έχουν όμως να καταστρέψουν κάθε ως τώρα ατομική

ασφάλεια και ατομική εξασφάλιση». (Κομμουνιστικό Μανιφέστο, 1^ο Μέρος)

- Η καινοτομία και η παραδοξότητα των Κίτρινων Γιλέκων προκάλεσε σάστισμα στους διανοούμενους και τους καλλιτέχνες, αριστερούς και άλλους. Μια εξαίρεση ήταν η Πάμελα Άντερσον που έγραψε ήδη από τις 4 Δεκεμβρίου του 2018 τα εξής: «Όταν κάποιοι διαδηλωτές καταστρέφουν αμάξια και καίνε καταστήματα, επιτίθενται συμβολικά στην ατομική ιδιοκτησία που αποτελεί τη βάση του καπιταλισμού. Όταν επιτίθενται στους αστυνομικούς, αρνούνται συμβολικά και θέτουν υπό αμφισβήτηση τις κατασταλτικές δυνάμεις του κράτους – δυνάμεις που κατά βάση προστατεύουν το κεφάλαιο». Η δήλωσή της δημοσιεύτηκε όταν το κίνημα ήταν στην ανοδική του φάση, σε απόλυτη αντίθεση με την καθυστερημένη αναγνώρισή του από 1.400 Γάλλους συγγραφείς και καλλιτέχνες που περίμεναν μέχρι την 4^η Μαΐου του 2019, όταν η δυναμική των Κίτρινων Γιλέκων εξαντλείτο, για να δηλώσουν δημόσια ότι αυτή η διαμαρτυρία αξίζει υποστήριξης. Φαίνεται ότι η Πάμελα, πρώην σταντ του Baywatch και του κινηματογράφου, ήταν πιο εύστοχη από έναν μεγάλο αριθμό προσωπικοτήτων του κόσμου του πολιτισμού.
- Για την τοποθέτηση της κρίσης των Κίτρινων Γιλέκων στο πλαίσιο της τρέχουσας περιόδου, βλ. τα κείμενα: *Call of the Void*, 2003· *Μπροστά στην Καταιγίδα: Μια Κρίση Καθόδον*, 2007. Πιο συγκεκριμένα το 4^ο κεφάλαιο «Crisis of Civilisation» του βιβλίου *From Crisis to Communisation*, PM Press, 2019.